

Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2019. a määruse nr 13 „Probleemtooteregistri põhimäärus¹“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse jäätmeseaduse § 26¹ lõike 2 alusel.

Eelnõu eesmärk on viia määrus kooskõlla Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu on seotud jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seadusega (RT I, 07.03.2023, 1) tehtud muudatustega, millega võetakse üle ja täidetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ELT L 155, 12.06.2019, lk 1–19; edaspidi ka *direktiiv*) tulenevad kohustused. Muudatustega täiendati probleemtoodete tootjate ringi järgmiste tootjatega: plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootja, niisutatud pühkepaberi tootja, õhupalli tootja ja filtriga tubakatoote ja koos tubakatootega kasutamiseks turustatava filtri tootja. Jäätmeseaduse (edaspidi ka *JäätS*) § 26¹ lõige 1¹ sätestab probleemtoote tootja probleemtooteregistris (edaspidi ka *PROTO*) registreerimise ning probleemtooteregistrisse andmete esitamise kohustuse. Eelnõus täpsustatakse, milliseid andmeid peavad lisandunud probleemtoote tootjad PROTOsse esitama, samuti uuendatakse määruse lisas probleemtoodete nimekirja. Sellega täidetakse direktiivi artikli 8 lõigetest 1 ja 8 tulenevad kohustused.

Määruse eelnõu on ette valmistanud Kliimaministeeriumi (edaspidi *KliM*) ringmajanduse osakonna nõunik Kelli Seppel (tel 5474 0407; kelli.seppel@kliimaministeerium.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud KliMi õigusosakonna nõunik Käthlin Raudla (tel 626 0798, kathlin.raudla@kliimaministeerium.ee) ning keeleteimetaja oli õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (626 2953, aili.sandre@kliimaministeerium.ee).

Eelnõuga muudetakse määruse kehtivat redaktsiooni, mille terviktekst on avaldatud märkega RT I, 05.07.2023, 149.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb seitsmest punktist.

Punktiga 1 muudetakse määruse § 7 lõike 1 punkti 10 sõnastust nii, et avalikkuse teavitamise kava sisaldaks infot probleemtoote jäätmete keskkonnamõju kohta, jäätmete korrektse käitlemise ja nõuetekohase kogumise kohta. Muudatus tuleneb asjaolust, et kõigile direktiivi ülevõtmisega lisandunud probleemtoodetele ei rakendu liigiti kogumise kohustus. Küll aga on kõigil probleemtoodete tootjatel kohustus kasutajat teavitada probleemtoote jäätmete negatiivsest keskkonnamõjust, eriti mõjust merekeskkonnale. Samuti peab tootja tarbijat teavitama probleemtoote jäätmete kogumisele seatud nõuetest, näiteks liigiti kogumise kohustus ja probleemtoote tootjale tagastamise võimalustest näiteks väikeelektroonika puhul. See aitab vähendada probleemtoodete nimekirja lisandunud toodetega seotud prügistamist ja sellest tulenevat negatiivset keskkonnamõju.

Punktiga 2 asendatakse määruse § 12 lõikes 1 tekstiosa „ning 4–11“ tekstiosaga „ning 4–11¹“. Paragrahvi 12 lõikes 1 on nimetatud § 7 lõike 1 punktid, milles nimetatud andmed ja dokumendid peavad tootjad või tootjate volitatud esindajad registreerimistaotluses Keskkonnaagentuurile esitama. Punktis 11¹ sätestatakse, et kui tootja tegutseb liikmesriigis volitatud esindaja kaudu, peab ta registreerimistaotlusega esitama ka volitatud esindaja

kinnituse, et esindatud tootja on määranud volitatud esindaja kirjaliku volitusega. See tähendab, et mõlemad, nii tootja kui ka volitatud esindaja, peavad esitama kinnituse.

Punktiga 3 täiendatakse § 12 lõikega 1¹. Lisandunud lõikega luuakse erand lõikes 1 sätestatud üldreeglit ja täpsustatakse, milliseid andmeid peavad probleemtoodete hulka lisatud toodete tootjad või nende volitatud esindajad registreerimistaotluses probleemtooteregistrile esitama. Jäätmeseaduse § 23 lõigetes 1¹¹–1¹³ nimetatud tootjad on niisutatud pühkepaberi tootja, õhupalli tootja ning filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatava filtri tootjad. Kuna nendele toodetele ei rakendu liigiti kogumise kohustus, peavad nimetatud tootjad registreerimistaotluses esitama vähem andmeid kui teised probleemtoodete tootjad, kellele rakendub ka liigiti kogumise kohustus. Nimelt ei pea liigiti kogumise kohustusest vabastatud tootjad esitama registrile andmeid rahastamisvastutuse kohta ja jäätmekäitluskava. Nimetatud kavad on kohustuslikud kõigile neile probleemtoodete tootjaile, kellele rakendub liigiti kogumise kohustus.

Sellega võetakse üle direktiivi artikli 8 lõiked 1 ja 8, mille kohaselt tagavad liikmesriigid, et laiendatud tootjavastutuse süsteemid luuakse direktiivi lisa E osas loetletud ja liikmesriigi turule lastud plasttoodete ning plasti sisaldavate kalapüügivahendite jaoks. Märgitud artikkel on üle võetud JäätSi § 25 lõike 2 punktidega 7–10. Direktiiviga lisandus probleemtoote tootjate hulka ka plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootja (JäätS § 25 lg 2 p 7), kuid märgitud tootja ei kuulu lõikes 1¹ kirjeldatud erandi kohaldamisalasse, vaid talle rakendub lõikes 1 toodud üldreegel, sest tulenevalt direktiivist on plasti sisaldavatest kalapüügivahenditest tekkinud jäätmed edaspidi hõlmatud liigiti kogumise kohustusega.

Punktiga 4 täiendatakse määruse § 17 lõikega 1¹, millega luuakse erand lõikes 1 sätestatud üldreeglit ning piiratakse direktiivi lisa E osa II ja III jaos nimetatud probleemtoodete tootjate (niisutatud pühkepaberi tootja, õhupalli tootja, filtriga tubakatoote ja koos tubakatootega kasutamiseks turustatava filtri tootja) poolt esitatavate andmete hulka.

Direktiivi lisa E osa II ja III jaos nimetatud probleemtoodete tootjatele rakendatakse edaspidi laiendatud tootjavastutuse põhimõtteid, kuid liigiti kogumise kohustus neile ei rakendu.

Kuna kõnealustest toodetest tekkinud jäätmeid ei koguta liigiti, ei saa nendest tekkinud jäätmete kohta ka täpset arvestust pidada. Seetõttu kannavad nimetatud tootjad või nende volitatud esindajad registrisse andmed ainult enda poolt kalendriaasta jooksul turule lastud koguste kohta.

Määruse § 7 lõike 1 punkt 13¹ nõuab tootjalt, tootjate ühenduselt või volitatud esindajalt kinnitust, et esitatud andmed on õiged ning nad annavad täpse teabe eespool nimetatud tootja ja tema poolt turule lastavate probleemtoodete koguse kohta, elektri- ja elektroonikaseadmete puhul nende liigi ja koguse kohta.

Punktiga 5 täiendatakse § 24 lõigetega 3 ja 4, millega kehtestatakse lisandunud probleemtoote tootjatele PROTOs registreerimisel ja andmete esitamisel rakendussätted.

Direktiivi alusel kehtestatakse sigaretilftri ja tubakatootega turustatava filtri tootjale laiendatud tootjavastutuse nõuded aasta varem kui teistele direktiivi alusel probleemtoodete hulka liigituvate toodete tootjatele.

Määruse nõuete rakendamine alates 01.01.2024 tähendab, et tootja peab olema hiljemalt selleks kuupäevaks teinud esmase registreeringu probleemtooteregistris (enne toodete turule laskmist

peab olema tootja PROTOsse registreeritud). Hiljemalt 31.01.2025 peab tootja esitama registreeritud andmed 2024. aasta kohta.

Tootjad, kellele rakendatakse määruse nõudeid alates 01.01.2025 (õhupallide, niisutatud pühkepaberite ja plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad) peavad olema hiljemalt 31.12.2024 teinud esmase registreeringu probleemtooteregistris. Hiljemalt 31.01.2026 peab tootja esitama registreeritud andmed 2025. aasta kohta.

Punktiga 6 täiendatakse määrust normitehnilise viitega Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ELT L 155, 12.6.2019, lk 1–19).

Punktiga 7 võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõiked 1 ja 8 ja kehtestatakse määruse lisa uues sõnastuses. Määruse lisasse „Probleemtoodete ja nendest tekkinud jäätmete kategooriad probleemtooteregistris“ lisatakse järgmised kategooriad:

1.6. Plasti sisaldavad kalapüügivahendid ja nende osad.

1.7. Filtriga tubakatooted ja koos tubakatootega kasutamiseks turustatavad filtrid.

1.8. Niisutatud pühkepaber, st eelniisutatud pühkepaber, mis on mõeldud isikliku hügieeni tarbeks või kodumajapidamises kasutamiseks.

1.9. Õhupallid, v.a tööstuslikud või muuks kutseliseks kasutuseks ja otstarbeks mõeldud õhupallid, mida tarbijatele ei jagata.

Direktiivi artikli 8 lõigete 1 ja 8 järgi tagavad liikmesriigid, et direktiivi 2008/98/EÜ artiklite 8 ja 8a kohaselt luuakse laiendatud tootjavastutuse süsteemid kõigi lisa E osas loetletud ja liikmesriigi turule lastud ühekordselt kasutatavate plasttoodete jaoks ja plasti sisaldavate kalapüügivahendite jaoks. Direktiivi artikkel 8 nõuab, et eespool nimetatud toodetele rakenduks laiendatud tootjavastutuse põhimõte. Laiendatud tootjavastutuse põhimõte tähendab, et nimetatud toodete tootjad kannavad kulusid, mis on seotud teadlikkuse suurendamisega asjaomaste toodete kahjulikust keskkonnamõjust, kulusid, mis on seotud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumisest avalike kogumissüsteemidega, sealhulgas taristu ja selle käitamise ja jäätmete edasise veo ja käitamise kulusid, ning andmete kogumise ja aruandluse kulusid vastavalt direktiivi artikli 8a lõike 1 punktile c.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõukohane määrus vastab Euroopa Liidu õigusele.

Eelnõukohase määrusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ELT L 155, 12.06.2019, lk 1–19) tulenevad nõuded laiendatud tootjavastutuse süsteemide loomiseks direktiivi lisa E osas loetletud ja liikmesriigi turule lastud ühekordselt kasutatavate plasttoodete kohta.

Direktiivi ülevõtmise vastavustabel on esitatud seletuskirja lisa 2.

Direktiivi artikli 8 ülevõtmise tähtajad on filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatava filtri tootjale 05.01.2023 ning plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale 31.12.2024 (direktiivi art 17 lg 1).

4. Määruse mõju

Eelnõukohase määrusega kavandatud muudatustega ei kaasne sotsiaalset mõju, mõju riigi julgeolekule, välissuhetele ega regionaalarengule. Samuti ei kaasne olulist mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Määruse muudatuste rakendamisega kaasneb mõju juriidiliste isikute töökorraldusele ja majandusele (halduskoormusele). Kaudselt mõjutab andmete kogumine ka elu- ja looduskeskkonda.

Kaasnev mõju: mõju juriidiliste isikute töökorraldusele ja majandusele, mõju elu- ja looduskeskkonnale.

Sihtrühm: ühekordselt kasutatavate plasttoodete ja kalapüügivahendite tootjad (hinnanguliselt kuni 40).

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: Mõju ulatus on väike. Võrreldes kehtiva määrusega lisanduvad laiendatud probleemtoodete tootjate hulka plasti sisaldavate isiklikuks tarbeks mõeldud niisutatud pühkepaberite, õhupallide ning filtriga tubakatoodete ja koos tubakatootega kasutamiseks mõeldud filtrite ning plasti sisaldavatele kalapüügivahendite tootjad. Uutel tootjatel suureneb seoses andmete esitamise kohustusega halduskoormus, mis võib kaasa tuua lisakulu. Samas kehtib andmete esitamise kohustus kõigile probleemtoote tootjatele, tegemist on ringmajanduse edendamisele suunatud tegevusega, mille prioriteet on säästvad ja mittetoksilised korduskasutatavad tooted ja korduskasutamise süsteemid ühekordselt kasutatavate toodete asemel, ja selle eesmärk on eeskätt vähendada tekkivate jäätmete koguseid, teatavate plasttoodete märkimisväärset negatiivset mõju keskkonnale, tervisele ja majandusele. Leevendusena lisandunud tootjatele on andmete esitamisel üleminekuajaga, mis annab neile mõistliku aja vajalikeks ümberkorraldusteks.

Määrusel on positiivne mõju keskkonnaeesmärkide saavutamisele ja pädevate asutuste võimele sellele kaasa aidata, kuna paraneb andmete kvaliteet ning keskkonnaalaste kontrollide efektiivsus.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike, sest andmete esitamise loogika jääb samaks, nagu see on seni olnud.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevus, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisest ei eeldata lisatulusid. Määruse rakendamiseks on vaja teha muudatusi probleemtooteregistris, milleks on vaja teha registris arendustööd nii 2023. kui ka 2024. aastal ning selleks on raha eraldatud.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, kuna see annab sihtrühmale aega muudatustega tutvumiseks ja oma tegevuse ümberkorraldamiseks. Uued nõuded kohalduvad sihtrühmale rakendussätetes toodud tähtaegadel.

7. Määruse eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ja Rahandusministeriumile ning arvamuse avaldamiseks

Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioonile.